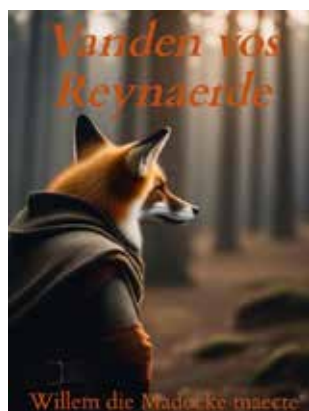

Reynaert in een nieuwe regel-voor-regelvertaling van Bas Jongenelen

LISANNE VROOMEN

In 2024 verscheen *Vanden vos Reynaerde* in vertaling van Bas Jongenelen bij Uitgeverij Geroosterde Hond. Jongenelen is docent letterkunde aan de Fontys Lerarenopleiding Tilburg en schrijver van onder andere het *Basisboek Historische Letterkunde*. Met zijn Reynaertvertaling heeft hij een regel-voor-regelvertaling gemaakt die vooral bedoeld is om te helpen met het lezen van de Middelnederlandse *Reynaert*. De vertaling is, in zijn eigen woorden ‘vooral functioneel, niet esthetisch en doet eigenlijk geen recht aan het stilistische meesterwerk van Willem’.

Deze vertaling is zeker een toevoeging aan de vele Reynaertvertalingen en -bewerkingen die er al zijn. De tekst is gezet in twee kolommen, met links de middeleeuwse tekst en rechts de vertaling. Zo kan de lezer de middeleeuwse tekst volgen en de vertaling als leeshulp gebruiken. Nu zijn er ook andere vertalingen die dezelfde aanpak hebben, denk bijvoorbeeld aan de vertaling van Ard Posthuma (2008) of Hubert Slings in de reeks *Tekst in Context* (1999). Toch bieden die niet dezelfde beleving. Slings geeft geen volledige vertaling van de tekst en versimpelt de tekst bovendien hier en daar. Posthuma daarentegen heeft een vertaling op rijm gemaakt en biedt alleen al daardoor geen letterlijke vertaling.

De eerste regels van het verhaal maken het verschil al duidelijk:

Comburg:	Jongenelen:
Het was in eenen tsinxen daghe	Het was op een Pinksterdag
Dat beede bosch ende haghe	dat zowel het bos als de struiken
Met groenen loveren waren bevaen	met groene bladeren bedekt waren
Slings:	Posthuma:
Het was Pinksteren.	Het was Pinksteren;
Zowel bos als struikgewas stonden	struik en bos
uitbundig in bloei.	pronkten in hun groene dos.

Het moge duidelijk zijn dat voor begrip van de Middelnederlandse tekst Jongenelen hier de beste optie biedt. De grammaticale constructie blijft in deze vertaling dicht bij wat er echt staat. Dat maakt deze vertaling geschikt voor wie de middeleeuwse tekst wil begrijpen, maar voor wie een editie een drempel opwerpt.

Hoewel de letterlijke vertaling over het algemeen goed werkt, is het soms hinderlijk dat de tekst zo dicht bij het Middelnederlands blijft. Ik geef een voorbeeld:

Comburg:	Jongenelen:
Nochtan maecte hi hem selven moet	Nochtans maakte hij moed bij zichzelf
Ende gheliet hem, als menich doet,	en hield zich, zoals menigeen doet,
Bet dan hem te moede was.	beter voor dan hij daadwerkelijk was.

Ik zou hier toch kiezen voor de optie ‘Nochtans sprak hij zichzelf moed in en deed zich, zoals menigeen doet, beter voor dan hij daadwerkelijk was.’ Op die manier wordt voorkomen dat de vertaling ongrammaticaal wordt, zonder begrip van de Middelnederlandse tekst te hinderen.

De letterlijke vertaling vormt ook een obstakel bij dubbelzinnigheden of als de interpretatie niet duidelijk is. Waar de vorm die gekozen is door Slings de mogelijkheid geeft om dubbelzinnigheden uit te leggen en Posthuma de dichtelijke vrijheid heeft om een moderne dubbelzinnigheid in zijn tekst te verwerken, biedt een letterlijke vertaling deze mogelijkheid

niet. Nu is de *Reynaert* een tekst die van dubbelzinnigheden aan elkaar hangt en wat extra uitleg bijvoorbeeld in een inleiding of middels voetnoten had hier en daar mijns inziens geen kwaad gekund.

Hoeveel uitleg nodig is, is echter ook afhankelijk van de vraag wie het bedoelde publiek is van deze vertaling. De flaptekst introduceert het boek als een 'een soort cursus Middelnederlands' en in de inleiding geeft Jongenelen aan dat de vertaling er vooral is voor een beter begrip van de middeleeuwse tekst. Ik neem op basis daarvan aan dat de tekst niet bedoeld is voor scholieren – zoals de uitgave van Slings –, maar eerder voor geïnteresseerden een niveau daarboven, zoals de studenten van de lerarenopleiding. Deze vertaling zal hen zeker helpen met taalkundig begrip van de tekst, maar door gebrek aan uitleg en context zijn voor begrip van alle literaire nuances die Willem in zijn tekst heeft gelegd andere bronnen geschikter.

Dat wil echter niet zeggen dat ik negatief ben over deze vertaling. Het is een aanvulling van het bestaande materiaal op een specifiek punt: namelijk het bieden van een leeshulp bij de Middelnederlandse tekst. Dit was ook precies het doel van Bas Jongenelen met deze vertaling. Missie geslaagd dus!

Willem die Madocke maecte, Vanden vos Reynaerde, vertaling Bas Jongenelen, Tilburg, Uitgeverij Geroosterde Hond, 2024, 105 p.

AANGEHAALDE LITERATUUR

Willem, *Reynaert de Vos*, vertaald door Ard Posthuma, met illustraties van Mance Post, Amsterdam, Athenaeum/Polak & Van Gennep, 2008.

Slings, Hubert (samenst.) *Reinaert de Vos*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 1999.